

Література:

1. Назаров М. М. Средства массовой информации и российское общество на пороге 21 века // Социально-гуманитарные знания. – 1999. – № 5. – С. 11-21.
2. Блек С. Паблик рилейшнз. Что это такое? – М., 1990.
3. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии. – Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – 496 с.
4. Сороченко В. Энциклопедия методов пропаганды // <http://www.politnauka.org/library/prikl/propaganda.php>.
5. Моль А. Социодинамика культуры. – М., 1973.
6. Общественное мнение и власть: механизмы взаимодействия / Академия Наук Украины, Институт социологии. – К., 1993. – 135с.
7. Месячный отчет по основным показателям телеканалов // <http://www.telekritika.ua>.

Мацкевич Р. М., ОНЮА

СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНИХ СКЛАДОВИХ ЛОБІЗМУ В УКРАЇНІ

В статье рассмотрены вопросы становления и функциональные особенности институциональных составляющих института лоббизма в Украине. Социальная стратификация и корпоратизация финансовых групп обусловили потребность удовлетворения групповых и индивидуальных интересов субъектов лоббирования, что ведёт к институционализации системы лоббирования и необходимости её нормативно-правового урегулирования.

In the article questions of becoming and functional features of institutional constituents of lobbyism in Ukraine are considered. Social stratification and corporatization of financial groups stipulated the necessity of satisfaction of group and individual interests of subjects of lobbying, that conduces to institutionalization of the system of lobbying and necessity of its normatively-legal settlement.

Процеси формування рішень, механізму впливу на громадську думку, захисту власної позиції – все це, у широкому розумінні, може сприйматися як явище, що кореспондується з поняттям “лобіювання”. У цьому контексті подібні дії не матимуть конкретизованої оцінки, а сприйматимуться як конституційна норма – адже в Ст. 40 Конституції України записано, що всі громадяни мають право подавати індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто

звертатися до органів влади, органів місцевого самоврядування й посадових осіб цих органів, які зобов'язані розглянути звернення й дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом термін.

У правовому й організаційному аспекті ця норма закладає підвалини для структуризації форм, методів і джерел інформації, що забезпечуватиме лобістську діяльність у парламенті. Йдеться про сферу представництва інтересів, яка, з позицій теорії й практики парламентаризму, полягає в матеріалізації на рівні повноважних рішень суспільних (корпоративних) інтересів. Як засвідчують спеціальні дослідження, структуризація інтересів є базовою для типології лобістської діяльності [1, с. 215]. Перший тип – це власне лобістська діяльність (пряме лобіювання), коли здійснюється цілеспрямована робота із представниками інститутів влади для досягнення певної мети. Другий тип – опосередковане лобіювання, коли організуються заходи у формі широкомасштабних акцій у засобах комунікації, збирання підписів, інші публічні методи формування громадської думки як засобу тиску на органи влади, передовсім – парламент. Нарешті, третій тип – внутрішнє лобіювання, коли певні інтереси в органах влади захищають особи, що працюють у цих органах чи мають до них прямий доступ.

Перший етап розвитку лобізму в Україні, напевно, можна назвати початковим формуючим етапом. Він мав ознаки нецивілізованого лобіювання, відмінною рисою якого було придбання власності й бізнес-переваг неконкурентними методами – закриті конкурси й тендери, не обґрунтована видача державних кредитів, адміністративні рішення, проведені в умовах правового вакууму. Відбувався процес приватизації підприємств і майже паралельно – перерозподіл власності. З розвитком нормального ринку настає період інституціонального лобізму, що характеризується конкурентними методами впливу – PR і рекламні кампанії, ініціація експертних оцінок проектів адміністративних рішень; наявність інститутів лобізму у вигляді організацій і груп фізичних осіб, що займаються цією діяльністю на професійній основі.

Під маркою лобізму в нас фігурує все, що завгодно, лише не його класична, перевірена демократією модель. На Заході лобізм є важливим елементом демократії, узгодження інтересів, інструментом зворотного зв'язку між державою й групами інтересів соціуму. Суб'єктами лобізму в США є всі корпорації, спілки підприємців, професійні асоціації, громадські організації. Вони обов'язково мають підрозділи, які налічують кілька десятків і

навіть сотень співробітників, спеціалізуються на просуванні інтересів. Групи інтересів активно користуються послугами найманих лобістів, юридичних і пропагандистських фірм.

До лобістів відносять у першу чергу, представників профспілок, ділові асоціації, громадсько-політичні об'єднання, комітети, комісії. Лобістські організації ставлять за мету здійснювати вплив на законодавчі акти, які приймаються, діяльність партій, результати виборів. На думку британського експерта Каусона, у західній літературі найчастіше вживають два визначення лобізму. Перше: лобізм – це реалізація права кожного громадянина звертатися до уряду. Друге: – це професійна діяльність службовців, або спеціальних консультантів, найнятих компаніями, діловими та професіональними асоціаціями для представлення інтересів цих організацій у відносинах з державною владою [2, 66 – 82].

У сучасних умовах лобістська діяльність в Україні розгортається в політичній комунікації влади і суспільства як неформалізована у правовому відношенні. Вона функціонує переважно у сфері розподілу й перерозподілу економічних ресурсів, власності, адміністративних важелів впливу.

Отже, лобістська діяльність в узагальненому вигляді трактується як комплекс цілеспрямованих зусиль із просування своїх вимог в органах влади і управління різного рівня. Водночас отожднення механізму лобіювання як сукупності силових методів і корупційних дій для досягнення мети обумовлює апіорно негативну його оцінку. Йдеться про негативну оцінку не феномена лобіювання як такого, а про засоби й методи цієї діяльності та її результати. Насправді лобіювання має розглядатися як невід'ємна складова політичної комунікації, що передбачає механізм прямого і зворотного зв'язку суспільства і держави.

У світовому законодавстві в системі політичної комунікації вже сформовано доволі чітке уявлення про інституціональні форми та функції інституту лобізму. Отже, можна вважати правомірним визначення лобіювання як інституту політичної системи, що становить механізм впливу приватних і громадських організацій, політичних партій тощо на процес ухвалення парламентських рішень. В США, наприклад, де лобістська діяльність урегульована на законодавчому рівні, член парламенту може бути об'єктом тиску з боку зацікавлених носіїв інтересу, коли за допомогою такого тиску формується його уявлення про предмет інтересу й тактику поведінки в парламенті [3, с. 14 – 17].

Важливо зазначити, що механізм тиску може бути легітимним – він виписаний у законі. Показовою й такою, що може бути запозичена, є норма, згідно з якою, наприклад, члени палати лордів британського парламенту, “які мають будь-який фінансовий інтерес у сфері бізнесу, пов’язаний із парламентським лобюванням, не можуть одержувати вигоду із свого статусу як члена палати від імені своїх клієнтів” [4, с. 88].

Безперечно, вододіл між цими категоріями має бути предметом ретельного дослідження в кожному конкретному випадку, а потреба у впорядкуванні такої роботи виходить за межі чинного законодавства, оскільки лобювання формується, структурується і набирає обертів в Україні відповідно до процесів трансформації політичної системи. Серед найважливіших політичних передумов лобістської діяльності у Верховній Раді України є комплекс різних за своєю природою, змістом і значенням факторів, які можна вважати факторами інституціонального розвитку, а саме:

- проблеми і суперечності сучасного державного устрою, опосередковані реформою політичної системи;
- проблеми формування багатопартійної системи і структуризації партій парламентського типу;
- інтеграція України до євроспільноти.

Фактори, що визначають природу лобістської діяльності, у свою чергу, є інструментом структурування, власне, суб’єктів цього процесу, оскільки розвиток політичної системи передбачає певну інституціоналізацію напрямів реалізації інтересів лобістів. Саме тому багатопартійність можна вважати однією з найважливіших передумов групового тиску на парламент.

У радянські часи, за однопартійної системи, не було потреби лобювати в парламенті партійні інтереси. Нині, коли у нас кількість політичних партій зростає, потреба в захисті їх інтересів актуалізується. Має рацію М. Примуш: “На сьогодні значна кількість українських політичних партій розглядається як раціональний механізм входження в парламент та ведення лобістської діяльності” [5, с. 36]. Варто взяти до уваги й те, що активними суб’єктами лобювання стають і партії, котрі не подолали визначеного виборчим законом відсоткового бар’єру і стали активними критиками виборчої системи, яка не забезпечує представництва в парламенті партій, що мають певну електоральну підтримку, яка, проте, не матеріалізувалась у депутатському корпусі.

Література:

1. Парламенты мира: Сб. – М.: Интерпракс, 1991. – 624 с.
2. Лепёхин В. А. От финансово-политической диктатуры к финансовой олигархии // *Общественные науки и современность*. – 1999. – № 1. – С. 66 – 82.
3. Кинебас Р. Группы интересов в политической жизни США // *Бизнес и политика* – 1995. – № 3. – 14 – 17.
4. Алексеев Н. А. Палата Лордов Британского Парламента: от Суда Короля Эгберта до революции Премьера Т. Блэра (825 – 2003). – М.: Из-во «БЕК», 2003. – 288 с.
5. Примуш М. Партијне будівництво. Міфологія і генезис // *Віче*. – 2005. – № 3. – С. 36 – 38.

Кушніренко І. Ю., ОДЕКУ

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ КАТЕГОРІЙ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН

Стаття посвячена проблемі определения ключевых категорий политико-правового регулирования сферы межнациональных отношений. Определена и уточнена типология стадий развития процесса защиты национальных меньшинств в международном праве. Проведен анализ процессов формирования общественных и международно-правовых норм, регулирующих права национальных меньшинств.

In the text positions of representatives in the field of political and legal science which characterise different aspects of international relations of the polyethnic states are advanced. It is specified and systematised the typologization of stages of development of process for minority protection in international law, and also typologization of the rights of national minorities. The analysis of processes of formation of social, international legal norms and also of legislation of international concerning rights of the national minorities is carried out.

Незважаючи на досить інтенсивний розвиток міжнародного права в галузі міжнаціональних відносин, досі не існує не тільки універсального визначення категорії “меншина” або “меншини”, а й навіть узгодженої термінології, яка була б загальноприйнятою якщо не в усьому світі, то принаймні в європейському регіоні. Проте не слід забувати, що не існує універсальних визначень і